

पुर्णिमा International School
Shree Swaminarayan Gurukul, Zundal

Grade - VII

Sanskrit

Specimen

Copy

Year- 2021-22

अनुक्रमणिका

NO	TITLE	PAGE-NO
तृतीयःपाठः	स्वावलम्बनम्	2
चतुर्थःपाठः	हास्यबालक विसम्मेलनम्	7

तृतीयः पाठः - स्वावलम्बनम्

➤ कठिन शब्दार्थः

- समुद्र- - धनी
- भृत्यः - नौकर
- आतिथ्यम् - अतिथि सत्कार
- कृषकदम्पती - किसान पति-पत्नी
- कर्मकरः - काम करने वाला
- साम्प्रतम् - अभी

➤ शब्दार्थः

- सार्धद्वादशवादनम् - साढ़े बारह बजे
- चत्वारिंशत् - चालीस
- अष्टादश - अठारह
- प्रकोष्ठेषु - कमरों में
- पञ्चाशत् - पचास
- गवाक्षाः - खड़कियाँ
- शक्नुवन्ति - सकते हैं

अभ्यासः

➤ साहित्य

प्र-2 अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत।

(क) कस्य भवने सर्वविधानि सुखसाधनानि आसन्?

उत्तर-श्रीकण्ठस्य भवने सर्वविधानि सुखसाधनानि आसन्।

(ख) कस्य गृहेकोऽपि भृत्यः नास्ति?

उत्तर-कृष्णमूर्तेः गृहेकर्मकराः भृत्यः नास्ति।

(ग) श्रीकण्ठस्य आतिथ्यम्के अकुर्वन्?

उत्तर-श्रीकण्ठस्य आतिथ्यम्कृष्णमूर्तेः पितरौ अकुर्वन्

(घ) सर्वदा कुत्र सुखम्?

उत्तर-सर्वदा स्वावलम्बने सुखम्।

(ङ) श्रीकण्ठः कृष्णमूर्तेः गृहं कदा अगच्छत्?

उत्तर-श्रीकण्ठः कृष्णमूर्तेः गृहं प्रातः नववादने अगच्छत्।

(च) कृष्णमूर्तेः कति कर्मकराः सन्ति?

उत्तर-कृष्णमूर्तेः अष्टौ कर्मकराः सन्ति।

➤ रचनात्मक-कार्यम्

प्र-3 चित्राणि गणयित्वा तदधः संख्यावाचक शब्दं लिखत।

अष्टादश	एकविंशतिः	पञ्चदश
षट्त्रिंशत्	चतुर्विंशतिः	त्रयस्त्रिंशत्

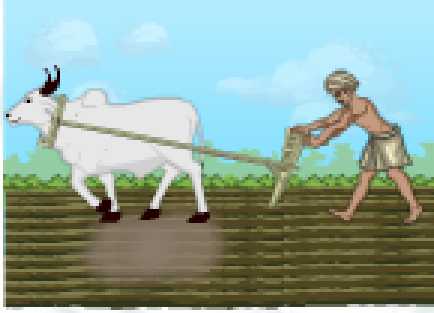
प्र-4 मञ्जूषातः अङ्कानां कृते पदानि चिनुत।

चत्वारिंशत् सप्तविंशतिः एकत्रिंशत् पञ्चाशत् अष्टाविंशतिः त्रिंशत् चतुर्विंशतिः

28	अष्टाविंशतिः	27	सप्तविंशतिः
30	त्रिंशत्	31	एकत्रिंशत्
24	चतुर्विंशतिः	40	चत्वारिंशत्
50	पञ्चाशत्		

प्र-5 चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि च प्रयुज्य वाक्यानि रचयत।

कृषकाः	कृषकौ	एते	धान्यम्	एषः	कृषकः
एतौ	क्षेत्रम्	कर्षति	कुरुतः	खननकार्यम्	रोपयन्ति

- (क) एषः कृषकः क्षेत्रम् कर्षति।
(ख) एतौ कृषकौ खननकार्यम् कुरुतः।
(ग) एते कृषकाः धान्यम् रोपयन्ति।

प्र-6 अधोलिखिता न्समयवाचकान् अङ्का न्यदेषु लिखत।

- 10.30 सार्ध द्शवादनम्
- 5.00 पञ्चवादनम्
- 7.00 सप्तवादनम्
- 3.30 सार्धत्रिवादनम्
- 2.30 सार्धद्विवादनम्
- 9.00 नववादनम्
- 11.00 एकादशवादनम्
- 12.30 सार्धद्वादशवादनम्
- 4.30 सार्धचतुर्वादनम्
- 8.00 अष्टवादनम्
- 1.30 सार्धएकःवादनम्
- 7.30 सार्धसप्तवादनम्

प्र-7 मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।

षड् त्रिंशत् एकत्रिंशत् द्वौ द्वादश अष्टाविंशतिः

(क) षड् ऋतवः भवन्ति।

(ख) मासाः द्वादश भवन्ति।

(ग) एकस्मिन्मासे त्रिंशत् अथवा एकत्रिंशत् दिवसाः भवन्ति।

(घ) फरवरी-मासे सामान्यतः अष्टाविंशतिः दिनानि भवन्ति।

(ङ) मम शरीरे द्वौ हस्तौ स्तः।

चतुर्थः पाठः - हास्यबाल कवि सम्मेलनम्

➤ कठिन शब्दार्थः

- अद्यः - नीचे
- मादृशाः - मेरे जैसे
- हस्तलाघवम् - हाथ की सफाई
- तुन्दस्य - तोंद के
- आवर्तयन् - फेरता हुआ
- उत्प्रेरितः - प्रेरित होकर

➤ शब्दार्थः

- कोलाहलम् - शोर
- ध्रुन्धराः - श्रेष्ठ
- स्वकीयम् - अपने
- प्रत्यर्पणम् - लौटाना
- भोज्यलोलुपम् - खाने का लोभी
- कालयापकाः - समय बर्बाद करने वाले

अभ्यासः

➤ साहित्य

प्र-2 मञ्जूषातः अव्यय पदानि चित्वा वाक्यानि पूरयत।

अलम्   अन्तः   बहिः   अधः   उपरि

- (क) वृक्षस्य उपरि खगाःवसन्ति।
(ख) अलम् विवादेन।
(ग) वर्षाकाले गृहात् बहिः मागच्छ।
(घ) मञ्जस्य अधः श्रोतारः उपविष्टाः सन्ति।
(ङ) छात्राः विद्यालयस्य अन्तः प्रविशन्ति।

प्र-3 अशुद्धं पदं चिनुत।

- (क) गमन्ति, यच्छन्ति, पृच्छन्ति, धावन्ति।
 (ख) रामेण, गृहेण, सर्पेण, गजेण।
 (ग) लतया, मातया, रमया, निशया।
 (घ) लते, रमे, माते, प्रिये।
 (ङ) लिखति, गर्जति, फलति, सेवति।

प्र-4 मञ्जूषातः समानार्थक पदानि चित्वा लिखतः

प्रसन्नतायाः	चिकित्सकम्	लब्धा	शरीरस्य	दक्षाः

• प्राप्य	<u>लब्धा</u>
• कुशलाः	<u>दक्षाः</u>
• हर्षस्य	<u>प्रसन्नतायाः</u>
• देहस्य	<u>शरीरस्य</u>
• वैद्यम्	<u>चिकित्सकम्</u>

प्र-5 अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखतः

(क) मञ्जे कति बालकवयः उपविष्टाः सन्ति?
 उत्तर-मञ्जे चत्वारः बालकवयः उपविष्टाः सन्ति।

(ख) के कोलाहलं कुर्वन्ति?
 उत्तर- श्रोतारः कोलाहलं कुर्वन्ति।

(ग) गजाधरः कम् उद्दिश्य काव्यं प्रस्तौति?
 उत्तर-गजाधरः आधुनिकं वैद्यम् उद्दिश्य काव्यं प्रस्तौति।

(घ) तुन्दिलः कस्य उपरि हस्तम् आवर्त्तयति?
 उत्तर-तुन्दिलः तुन्दस्य उपरि हस्तम् आवर्त्तयति।

(ङ) लोके पुनःपुनः कानि भवन्ति?
 उत्तर-लोके पुनःपुनः शरीराणि भवन्ति।

(च) किं कृत्वाघृतं पिबेत्?

उत्तर-श्रमं कृत्वा घृतं पिबेत्

➤ रचनात्मक-कार्यम्

प्र-6 मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथायाः पूर्तिं कुरुतः

नासिकायामेव	वारंवारम्	खड्गेन	दूरम्	मित्रता	मक्षिका
व्यजनेन	उपाविशत्	छिन्ना	सुप्तः	प्रियः	

पुरा एकस्य नृपस्य एकः प्रियः वानरः आसीत्। एकदा नृपः सुप्तः आसीत्। वानरः व्यजनेन तम् अवीजयत्। तदैव एका मक्षिका नृपस्य नासिकायाम् उपाविशत्। यद्यपि वानरः वारंवारम् व्यजनेनतां निवारयति स्म तथा पिसा पुनःपुनः नृपस्य नासिकाया मेव उपविशति स्म। अन्ते सः मक्षिकां हन्तुं खड्गेन प्रहारम् अकरोत्। मक्षिका तु उड्डीय दूरम् गता, किन्तु खड्ग प्रहारेण नृपस्य नासिका छिन्ना अभवत्। अत एवोच्यते- " मूर्ख जनैः सह मित्रता नोचिता।"

➤ व्याकरण

प्र-7 विलोमपदानि योजयतः

- अधः उपरि
- अन्तः बहिः
- दुर्बुद्धे! सुबुद्धे!
- उच्चैः नीचैः
- दुर्लभम् सुलभम्

